

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของ
ชุมชน กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์จากไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ
อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง*

Local Wisdom Knowledge Management for Strengthening
the Community A Case Study of Safrol Laurel products
Khao Kob Sub-district, Huai Yot District, Trang Province

ธนวิทย์ เพียรดี และเบญจวรรณ ขุนฤทธิ์

Thanawit Piandee and Benjawan Khunrit

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง, ประเทศไทย

Suan Dusit University Trang Center, Thailand

Corresponding Author, E-mail: thanawit_pia@dusit.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ 3) ศึกษาความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ กลุ่มผู้รู้หลัก ปราชญ์ชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้ปฏิบัติผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกต และการจัดประชุมกลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 รูปแบบ คือ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) แบบสังเกต 3) แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในรูปแบบของวิธีการแบบนิรนัย และวิธีการแบบอุปนัย และสรุปด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร มี 3 ประเภท คือ 1) ขาวของเครื่องใช้ 2) ของที่ระลึกและประดับตกแต่ง และ 3) ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม

*ได้รับบทความ: 9 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 27 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 31 ธันวาคม 2567

Received: March 9, 2024; Revised: December 27, 2024; Accepted: December 31, 2024

2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรที่สำคัญ 8 ประเด็น ได้แก่ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การยึดกุมความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

3. เงื่อนไขความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรที่สำคัญได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ วัฒนธรรมองค์กร ผู้นำกลุ่ม โครงสร้างองค์กร การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และทรัพยากรท้องถิ่น

4. ค้นพบปัจจัยภายในที่สำคัญในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ 1) ความรู้และการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร 2) ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร 3) อิทธิพลของผู้นำกลุ่มและหรือผู้นำชุมชน 4) ระบบข้อมูลข่าวสารในชุมชน 5) การสื่อสารในชุมชน 6) ความร่วมมือในชุมชน และ 7) การมีกิจกรรมร่วมกันของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และปัจจัยภายนอก ได้แก่ 1) แหล่งสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน 2) เครือข่ายความร่วมมือและการแข่งขันระหว่างชุมชน

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร; การจัดการความรู้; ความเข้มแข็งของชุมชน; ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

Abstract

The purposes of this research were 1) to study local wisdom, 2) to examine the knowledge management process, 3) to study the success of local wisdom knowledge management, and 4) to study guidelines for promoting community resilience through local wisdom based on products made from Teak Tree (Thaptharo Wood) in Khao Kob Subdistrict, Huai Yot District, Trang Province. This qualitative research involves key informants, including 10 main experts, community scholars, community leaders, and practitioners of Thaptharo wood products. Data were collected using in-depth interviews, observations, and focus group discussions. The research tools included 1) structured interviews, 2) observation forms, and 3) focus group discussion records. The data were analyzed using both deductive and inductive methods and concluded through content analysis.

The results revealed that:

1. The local wisdom associated with Teak (Thaptharo) wood products falls into three categories: 1) household items, 2) souvenirs and decorative items, and 3) products related to beliefs and rituals.

2. The key elements of the local wisdom knowledge management process regarding Thaptharo wood products consist of eight aspects: knowledge identification, knowledge acquisition, knowledge creation, knowledge retention, knowledge sharing, knowledge storage, knowledge transfer, and knowledge application.

3. The key success factors in managing local wisdom knowledge related to Thaptharo wood products include knowledge about knowledge management, organizational culture, leadership within the group, organizational structure, external support, and local resources.

4. The research identified key internal factors for strengthening community resilience, including: 1) knowledge and management of Thaptharo wood product wisdom, 2) Thaptharo wood product wisdom, 3) the influence of group and/or community leaders, 4) the community information system, 5) communication within the community, 6) community collaboration, and 7) ongoing community activities. External factors include: 1) sources of support for community resilience and 2) collaboration networks and competition among communities.

Keywords: Local Wisdom; Safrol Laurel products; Knowledge Management; community resilience; Khao Kob Sub-district, Huai Yot District, Trang Province

1. บทนำ

สำหรับประเทศไทยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ยังเป็นอุตสาหกรรมลำดับต้นที่รัฐบาลยังคงมีความไว้วางใจให้เป็นเครื่องมือในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้ถึงท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยให้น้ำหนักไปยังเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำอย่างจริงจัง พร้อมกับกำหนดเป้าหมายชัดเจนให้ผลักดันการกระจายรายได้สู่จังหวัดท่องเที่ยวรอง โดยต้องการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลก หรือเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวระดับโลก โดยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านการพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2562)

สำหรับไม้เทพทาโรเป็นไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดพังงา มีชื่อเรียกแตกต่างกันในแต่ละภาคของไทย เช่น จวง, จวงหอม, จะไคตัน, การบูร เป็นต้น เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ไม้ผลัดใบ มีลักษณะเด่นคือเปลือกต้นและเนื้อไม้มีกลิ่นหอม สามารถนำมาใช้แทนการบูรหรือสารหอมอื่นๆ ไม้เทพทาโรมีคุณค่า

ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากให้น้ำมันหอมและเป็นไม้ที่นิยมปลูกในป่าที่มีความชื้น โดยมักพบมากในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งนับว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคใต้ และเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลึกแห่งองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องเหมาะสมและสมดุล ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ โดยมีพื้นฐานจากศักยภาพของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งผ่านกระบวนการสั่งสม สืบทอดกันมายาวนาน และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสู่การเป็นท้องถิ่นแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา การพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบันต้องเน้นการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ นั้นหมายถึงการพัฒนาที่วางอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่มีอยู่เพื่อนำไปเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554) ปัจจุบันกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดตรัง มีการสั่งสมความรู้และประสบการณ์มากกว่า 20 ปี ซึ่งกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาทุนทางสังคมของตำบลเขากอบ คือ การจัดการความรู้ ที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง สร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (สมเกียรติ กลั่นกลั่น และคณะ, 2552)

การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน (สมบุรณ์ ธรรมลังกา, 2556, หน้า 58-66) สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างระบบเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้ระบบความสัมพันธ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ผ่านการออกแบบกิจกรรมเพื่อกระตุ้นและหนุนเสริมความต้องการของชุมชน ภายใต้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ร่วมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่ความรู้และวิธีการศึกษา ที่ชุมชนจะได้ค้นพบวิธีการจัดระบบและส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น ด้วยการสวณรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตระหนักถึง ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นกลไกหลักที่สำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการรับประกันการพัฒนาอย่างยั่งยืน (UNESCO (ICHCAP), 2019)

การศึกษานี้ จึงมีความสำคัญในการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ โดยเป็นกรณีศึกษาที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านเงื่อนไขความสำเร็จของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

4. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย 3 กลุ่ม โดยการคัดเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 1) กลุ่มผู้รู้หลัก คือ ผู้ที่มีความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร จำนวน 4 คน ซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในตำบลเขากอบ และประกอบอาชีพแกะสลักผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรมานาน้อยกว่า 10 ปี และ 2) กลุ่มผู้นำกลุ่ม คือ ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร จำนวน 1 คน และ 3) กลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรที่ผ่านการคัดเลือกของกลุ่ม จำนวน 5 คน ซึ่งคัดเลือกจากผู้ปฏิบัติที่ยังคงมีการผลิตอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3-5 ปี

เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย ศึกษาวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของวิจัย แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) ข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาเอกสารที่มีการบันทึกด้านบริบทของชุมชน ประวัติความเป็นมา สภาพทางวัฒนธรรมและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยประสานงานกับผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการติดต่อขอเข้าสัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้รู้ ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มตามประเด็นที่กำหนด และ 3) จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในรูปแบบของวิธีการแบบนิรนัย (Deductive method) และวิธีการแบบอุปนัย (Inductive method) และสรุปด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์จากไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง พบว่า ลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ประกอบด้วย 2 ประการคือ 1) วิธีการบอกเล่า แก่คนในครอบครัว หรือญาติโดยสายเลือด และ 2) การสังเกตด้วยตนเอง

ผ่านการเรียนรู้จากผู้รู้ในกลุ่มสมาชิกในระหว่างการสร้างสรรคในการผลิตชิ้นงาน โดยผู้รู้ใช้วิธีการสาธิต ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอนให้ผู้เรียนเข้าใจและผู้เรียนปฏิบัติตาม และปฏิบัติซ้ำๆ กันจนเกิดเป็นความชำนาญ ผลผลิตภัณฑภูมิปัญญาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ผลผลิตภัณฑประเภทข้าวของเครื่องใช้ 2) ผลผลิตภัณฑประเภทของที่ระลึกเพื่อประดับตกแต่ง มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการพัฒนาผลผลิตภัณฑให้มีความหลากหลายตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค โดยเน้นพะยูนเป็นหลัก เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดตรัง และ 3) ผลผลิตภัณฑประเภทเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งมีความเหมือนและประณีตงดงาม เหมาะสำหรับการสักการบูชา ได้แก่ เทพเจ้าเงิน เจ้าแม่กวนอิม หลวงพ่อทวดพระพุทธรูป

2. ผลการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลผลิตภัณฑไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอยะยง จังหวัดตรัง พบว่า 1) การกำหนดความรู้เกิดขึ้นจากแนวคิดในการสร้างผลผลิตภัณฑชุมชนสำหรับการท่องเที่ยวจากแนวคิดในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นของตำบลเขากอบ 2) การแสวงหาความรู้และยึดกุมความรู้ โดยมี 2 ลักษณะ คือ แบบเป็นทางการ ได้แก่ การฝึกอบรม และแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง การแสวงหาความรู้ร่วมกันของสมาชิก การผลักดันของหน่วยงานภาครัฐ โดยเรียนรู้จากการผสมผสานจากความรู้เดิมเกี่ยวกับการแกะสลักผลผลิตภัณฑที่สะท้อน อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่น ความเชื่อ 3) การสร้างความรู้เกี่ยวข้องกับผลผลิตภัณฑไม้เทพทาโร มีทั้งความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ (Generative) และต่อยอดจากสิ่งเดิมที่สืบทอดมาในอดีต มีความเกี่ยวข้องกับแรงผลักดัน การหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิ่งที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลและองค์การ โดยรูปแบบต่างๆ การสร้างความรู้ที่มีได้แก่ การให้ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มผู้สมาชิกใหม่ การนำความรู้ที่กลุ่มค้นพบจากการเรียนรู้ ศึกษาเพิ่มเติมผนวกเข้ากับความรู้ของแต่ละบุคคลในกลุ่มเพื่อให้เกิดความเป็นความรู้ใหม่และแบ่งปันกัน 4) การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ ยังไม่มีกระบวนการในการประมวลข้อมูลความรู้ที่เป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน เนื่องจากความรู้ส่วนใหญ่ยังเป็นความรู้แบบไม่ชัดแจ้ง และถูกจัดเก็บในความทรงจำของบุคคล เนื่องจากเป็นงานศิลปะที่มีความประณีต ต้องอาศัยทักษะและความชำนาญที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติจริง 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของกลุ่มผลผลิตภัณฑจากไม้เทพทาโร มี 2 ลักษณะ คือ การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม จากการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการหาวัตถุดิบ การสร้างสรรค์ผลผลิตภัณฑใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และการเรียนรู้จากบุคคลภายนอกซึ่งเป็นช่างฝีมือทางภาคเหนือที่มาสอนการใช้เครื่องมือเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน 6) การจัดเก็บความรู้ ยังไม่เป็นระบบ แต่จะมีการจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคล ภาพถ่ายของผลผลิตภัณฑ การจัดเก็บข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์ของภาครัฐ และสื่อที่กลุ่มผลผลิตภัณฑสร้างขึ้นคือ เฟสบุ๊ค (Facebook) อย่างไรก็ตามการจัดเก็บความรู้ในรายละเอียดต่างๆ ยังคงมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นภาพของผลผลิตภัณฑ 7) การถ่ายทอดความรู้

มี 2 ลักษณะ คือ แบบไม่เป็นทางการ คือ การสอนวิธีการแกะสลักให้กับคนในครอบครัว การถ่ายทอดบางขั้นตอนในการผลิตชิ้นงานให้กับบุคคลภายนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นลักษณะการพูดคุยกันเอง โดยเน้นการแบ่งงานกันทำ และแบบเป็นทางการ ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลภายนอก เช่น คณะศึกษาดูงาน ผู้นำกลุ่มจะรับหน้าที่วิทยากรบรรยายภาพรวมของกลุ่มผลิตภัณฑ์ และมีการสาธิตวิธีการผลิตโดยสมาชิกกลุ่ม และ 8) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ มีการนำความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของไม้เทพทาโรมาประยุกต์ใช้กับความสามารถในการแกะสลัก ร่วมกับการผสมผสานแนวคิดของการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสร้างอาชีพ นอกจากนี้ กลุ่มได้นำมาความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มเติม หรือการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการผลิตชิ้นงานที่สร้างสรรค์โดยเน้นให้สอดคล้องกับเทศกาลต่างๆ ของจังหวัด เช่น เทศกาลงานวิวาทิใต้สมุทรของจังหวัดตรัง

3. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านเงื่อนไขความสำเร็จของการจัดการความรู้มีปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 6 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ แม้จะยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน แต่สมาชิกและผู้นำกลุ่มมีความสนใจในการคิดค้นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึกและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นหลัก จึงได้ทำให้เกิดการกำหนดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน ประกอบกับการได้รับการส่งเสริมจากการหน่วยงานภาครัฐ 2) ด้านวัฒนธรรมองค์กร มี 3 ลักษณะคือ (1) ค่านิยมในการพึ่งพาตนเอง กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรยึดหลักการของการพึ่งตนเอง เริ่มจากการพัฒนาตนเอง พัฒนาคนในท้องถิ่นด้วยตนเอง (2) การช่วยเหลือกันและกัน คนในชุมชนมีเกี่ยวโยงกันจากรุ่นสู่รุ่น มีความไว้วางใจกัน และมีการทำงานที่โปร่งใส แบ่งงานกันทำ ช่วยกันคิด ร่วมกันลงมือทำ และ (3) ความเป็นหนึ่งเดียว มีเป้าหมายเดียวกัน คือ ความต้องการให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาชีพมีรายได้เสริมที่สามารถจุนเจือครอบครัว 3) ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถ มีภูมิปัญญาในการคิด และพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร อีกทั้งยังมีความสามารถในการงานศิลปะ ความมุ่งมั่นทุ่มเทในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งการวางแผนที่เหมาะสมน่าเคารพ นับถือ ถ้าคิดถ้าที่จะเปลี่ยนแปลงโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบในการทำงาน และทำงานอย่างเป็นระบบแบบแผน มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการให้ความสนใจดูแลสมาชิกกลุ่มอย่างใกล้ชิด 4) ด้านโครงสร้างองค์กร กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรมีโครงสร้างการบริหารงาน ซึ่งการมีคณะกรรมการในรูปแบบที่ชัดเจน เป็นโครงสร้างองค์กรที่มีความยืดหยุ่น มีการบริหารแบบกระจายอำนาจ และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มไว้อย่างชัดเจน และทุกฝ่ายปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ยึดหลักการการพึ่งพาตนเอง และความน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ การสนับสนุนวิทยากรในการฝึกอบรมการใช้เครื่องมือทางภาคเหนือ การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการซื้อเครื่องมือไฟฟ้า การส่งเสริมช่องทางการตลาด การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์

และการสนับสนุนให้ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากมหาวิทยาลัย และ 6) ทรัพยากรท้องถิ่น ชุมชนบ้านเขากอบเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีพันธุ์ไม้ที่มีคุณลักษณะพิเศษคือ มีกลิ่นหอม คือ ไม้จวงหอมหรือไม้เทพทาโรอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะส่วนของ รากซึ่งมีกลิ่นหอม ใช้แกะสลักรูปต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือน

4. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง พบว่า การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนต้อง เกิดจากความต้องการและแรงผลักดันของสมาชิกในชุมชนเองจึงจะเกิดการพัฒนายั่งยืน บุคคลภายนอก เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนเสริมให้พัฒนานั้นดำเนินไปได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้สมาชิกของชุมชนจำเป็นต้องมีความเข้าใจลักษณะพื้นฐานที่เป็นบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และทุนทางสังคม ของชุมชนตนเอง ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารชุมชน การมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ ร่วมกัน ของกิจกรรม หรือภารกิจต่างๆ ของชุมชน และสมาชิกในกลุ่มต้องมีสมรรถนะ บทบาทและความ รับผิดชอบในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนร่วมกับสมาชิกและองค์กรอื่นๆ ของชุมชน ผ่าน กระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคน กลุ่มคนและองค์กรในชุมชนให้ สามารถร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพที่มีอยู่ กำหนดปัญหา ความต้องการของชุมชน เป้าหมายการพัฒนา การวางแผน การดำเนินงาน ประเมินผล และการดำรงไว้ซึ่งกิจกรรมการพัฒนาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่สนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัย ภายนอกที่สำคัญ ปัจจัยภายในชุมชน คือ 1) ความรู้และการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ไม้เทพ ทาโร 2) ภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร 3) อิทธิพลของผู้นำกลุ่มและหรือผู้นำชุมชน 4) ระบบข้อมูล ข่าวสารในชุมชน 5) การสื่อสารในชุมชน 6) ความร่วมมือในชุมชน และ 7) การมีกิจกรรมร่วมกันของชุมชน อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยภายนอกชุมชน คือ 1) แหล่งสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน 2) เครือข่ายความ ร่วมมือและการแข่งขันระหว่างชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา ผลิตภัณฑ์จากไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่น โดยนำภูมิปัญญาดั้งเดิมในการแกะสลัก ไม้ผสมผสานกับการใช้ทุนทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า จึงทำให้เกิดการพัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์ไม้เทพ ทาโร ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาติ ใจอารีย์ (2557) ที่ได้ ศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัด

กาญจนบุรี พบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปของชุมชนบ้านพุเตย เป็นความรู้จากบรรพบุรุษที่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตและทรัพยากรท้องถิ่นคือ ไม้ไผ่ อันเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน คือ ทุนภูมิปัญญาและทุนทรัพยากรทางธรรมชาติ จนกลายได้กลายเป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่น ที่ผ่านการเลือกสรร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับกมลวรรณวรรณนัง (2553, หน้า 101-116) ศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนพึ่งตนเอง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า การจัดการความรู้ของชุมชนพึ่งตนเองมี 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างความรู้ 2) การจัดเก็บความรู้ 3) การแบ่งปันความรู้ และ 4) การประยุกต์ใช้ความรู้

2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอยะยง จังหวัดตรัง มีทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้และยึดกุมความรู้ การสร้างความรู้ การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิทย์ วงษ์บุญมาก (2558, หน้า 83-98) ที่ได้ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมหินอ่อนพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมหินอ่อนพรานกระต่าย มี 7 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดความรู้ 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5) การเข้าถึงความรู้ 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ 7) การเรียนรู้ การนำความรู้มาใช้ประโยชน์ ประกอบกับการศึกษาของพนิดา พนิตดำรง และสุวรรณ สัตยานุกรม (2559, หน้า 366-372) ได้ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารไทยของจังหวัดจันทบุรี พบว่า กระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้สมาชิกของจังหวัดจันทบุรี นำองค์ความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์หรือสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมา โดยมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ครอบคลุมถึง 8 ประเด็นการจัดการความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยครั้งนี้ คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความรู้ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและการแสวงหาความรู้ เกิดจากการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ขั้นตอนที่ 3 การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ โดยการประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ ขั้นตอนที่ 5 การเข้าถึงความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้ ขั้นตอนที่ 6 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และขั้นตอนที่ 7 การเรียนรู้ เป็นการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของจุฑาทิธน์ ศราวุฒะวงศ์ (2552) จากการศึกษาการสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการความรู้ได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับการกำหนดกลยุทธ์การจัดการความรู้ โดยองค์การจำเป็นต้องมีการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ เพื่อช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินการจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งพบว่ามี 7 ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์การ เทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการองค์การ ผู้บริหารองค์การ (ผู้นำ) กระบวนการจัดการความรู้ การวัดผลการจัดการความรู้และกลยุทธ์การจัดการความรู้

3. ความสำเร็จในการรักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลากหลายมิติ ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสนับสนุนจากชุมชน การร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม และการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สอดคล้องกับการศึกษาของอัญญา กิ่งนอก (2560, หน้า 45-60) ที่พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านพิธีกรรมท้องถิ่นและกิจกรรมวัฒนธรรมช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและชุมชน ทำให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและรักษาความรู้ท้องถิ่นได้ ในส่วนของปัจจัยภายนอก บริบทของการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ โดยเป็นตัวเร่งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความต้องการในตลาดมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติพันธ์ จันทรหอม (2559, หน้า 181-192) ที่พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภูมิปัญญาบรรพบุรุษของชุมชนชาวไทยทรงดำในภาคตะวันตกสามารถสร้างรายได้และต่อยอดทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมได้ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยกระตุ้นให้ชุมชนสนใจพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สนับสนุนการจัดตั้งชุมชนนักปฏิบัติและฐานข้อมูลชุมชน โดยภาครัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชนผ่านโครงการชุมชนนักปฏิบัติ (Communities of Practice) และการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนที่ครอบคลุม เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัดควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงภูมิทัศน์ รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนให้มีมาตรฐาน รองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.3 ส่งเสริมความร่วมมือภาครัฐ เอกชน และมหาวิทยาลัย โดยกำหนดแนวทางสนับสนุนความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยประจำจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด และสมาคมธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงบริหารจัดการ

2.1 พัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ในชุมชน โดยส่งเสริมให้ชุมชนจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนที่รับผิดชอบการรวบรวมและบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้การสนับสนุนผ่านโครงการอบรมการเล่าเรื่อง (Storytelling) และการพัฒนานักสื่อความหมาย

2.2 การเชื่อมโยงเครือข่ายการตลาดและผู้ประกอบการ โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างเครือข่ายชุมชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อสร้างความร่วมมือในด้านการพัฒนาช่องทางการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สร้างสรรค์

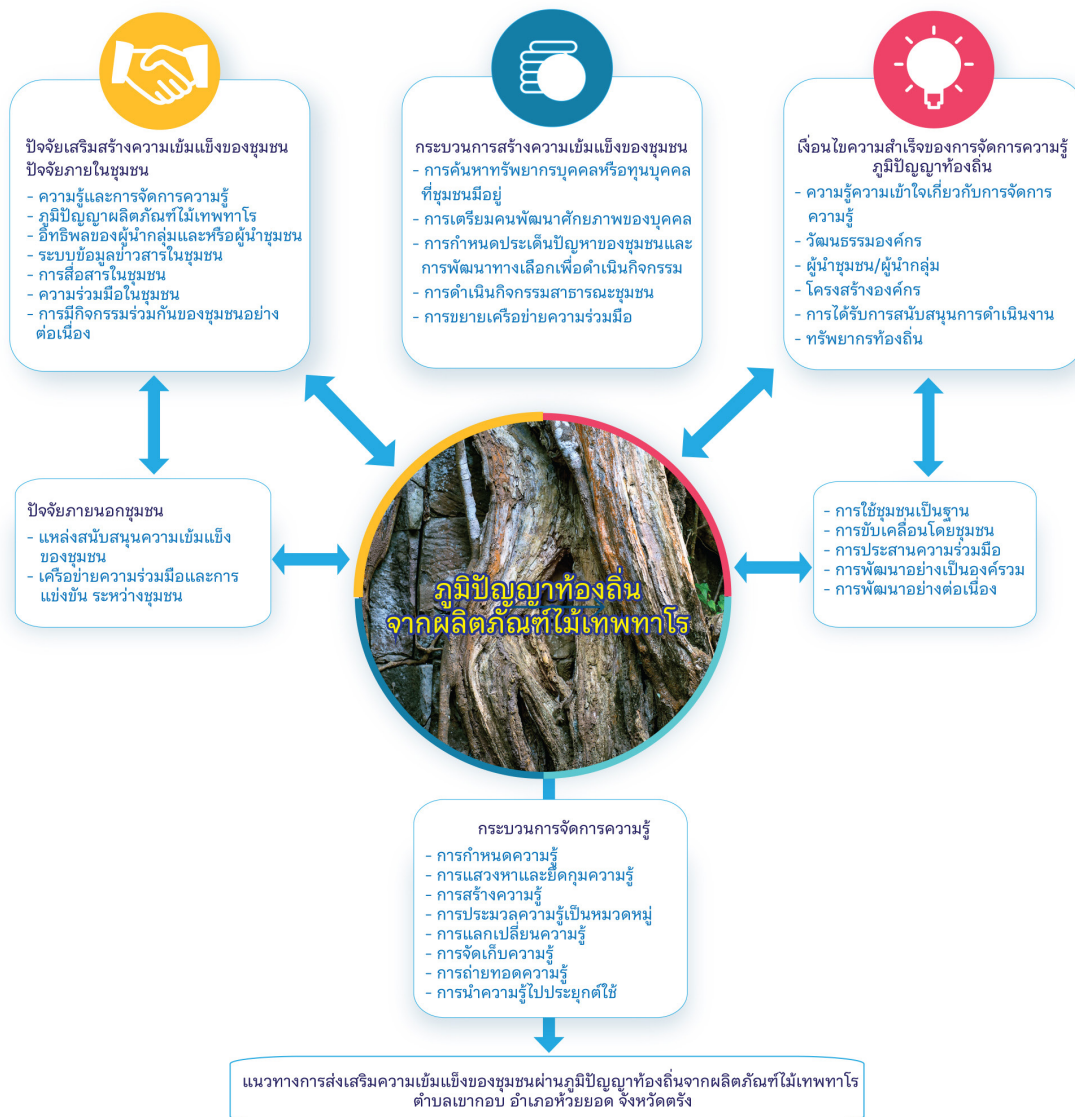
2.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยพัฒนากิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชน เช่น การจัดตั้งแหล่งผู้รู้ในชุมชน การอบรมความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการดึงเยาวชนมาฝึกปฏิบัติเป็นนักสื่อความหมาย

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การตลาดและผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยศึกษาวิธีการปรับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความทันสมัยและตอบโจทย์ตลาดสากล เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เน้นความยั่งยืน และดึงดูดใจผู้บริโภค รวมทั้งการศึกษาวิจัยผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน พร้อมสำรวจความพร้อมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว และการศึกษาแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำรวจรูปแบบการรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงวิธีการส่งต่อองค์ความรู้ไปยังเยาวชนเพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่สำคัญจากงานวิจัยเน้นที่แนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้เทพทาโร โดยการศึกษาความต้องการของชุมชนในบริบทของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และทุนทางสังคมของชุมชน ผ่านการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม การวิจัยพบว่า การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงถึงปัจจัยและเงื่อนไขของความสำเร็จในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และการต่อยอดความรู้ สามารถมาจากหลากหลายมิติ รวมถึงปัจจัยภายในด้านการสนับสนุนจากชุมชน การให้ความร่วมมือของคนในกลุ่มและชุมชน ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การศึกษาท้องถิ่น และการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอกมีบทบาทสำคัญในการรักษาภูมิปัญญาและสร้างโอกาสในการต่อยอดความรู้ ที่สำคัญคือ บริบทของการท่องเที่ยวซึ่งเป็นปัจจัยเชิงเศรษฐกิจที่ส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ที่มีพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความต้องการจากตลาด และผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งนี้จำเป็นต้องมีแผนแม่บทในการพัฒนาความรู้และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการเรียนรู้ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลางเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ วรรณธำ. (2553). ทูทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนศิลาแลง อำเภอป่า จังหวัดน่าน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 17(28), 101-116. <https://journal.lib.buu.ac.th/index.php/huso2/article/view/9743>

- จุฬารัตน์ ศราวุฒวงศ์. (2552). การพัฒนาตัวแบบของกลยุทธ์การจัดการความรู้ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฐิติพันธ์ จันทร์หอม. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(1), 181-192. http://www.ar.or.th/ImageData/Magazine/10041/DL_EN_10245.pdf?t=638552047103002310
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พินดา พินิตดำรง และสุวรรณ สัตยานุกรม. (2559). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารไทยของจังหวัดจันทบุรี. *วารสารรัชฎาภคย์*, 6(2), 366-372.
- ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2562). *ทิศทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยปี 2562*. เข้าถึงได้จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-thailand-2562>
- สมเกียรติ กลั่นกลิน, ชูจิตร อนันตโชค, ทรรศนีย์ พัฒนเสรี, มโนชญ์ มาตรพลากร, สมบูรณ์ บุญยืน, คงศักดิ์ มีแก้ว และพรเทพ เหมือนพงษ์. (2552). *เทพทาโร Cinnamomum porrectum (Roxb.) Kosterm.* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย และพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้.
- สมบูรณ์ ธรรมลังกา. (2556). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(2), 58-66. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/9217/8339
- สุวิทย์ วงษ์บุญมาก. (2558). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมหินอ่อนพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร. *สัปดาห์ทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 21(2), 83-98. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/39379/32579>
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2557). *แนวทางการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดและการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี*. นครปฐม: ภาควิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อัญญา กิ่งนอก. (2560). ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการรักษาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอีสาน. *วารสารการพัฒนาท้องถิ่น*, 12(3), 45-60.
- UNESCO (ICHCAP). (2019). *มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก <https://ich.unesco.org/doc/src/34299-TH.pdf>

